

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้สื่อการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย ของครูภาษาไทยดีเด่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 2 ในด้านการเลือกสื่อการสอน การเตรียมสื่อการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดเก็บสื่อการสอน และการประเมินสื่อการสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้จึงขออธิบายตามลำดับต่อไปนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่าด้วยกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ภาษาไทย
2. การคัดเลือกครูภาษาไทยดีเด่น
3. สภาพเขตการศึกษา 2
4. สื่อการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา
5. การใช้สื่อการเรียนการสอน
  - 5.1 การเลือกสื่อการสอน
  - 5.2 การเตรียมสื่อการสอน
  - 5.3 การใช้สื่อการสอน
  - 5.4 การจัดเก็บสื่อการสอน
  - 5.5 การประเมินการใช้สื่อการสอน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่าด้วยกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักสูตรศึกษาระดับประถมศึกษากำหนดให้ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดประสงค์จะให้ เป็นเครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับ ผู้เรียนทุกคน ครูและนักเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ครูต้องจัดการเรียน- การสอนอย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนจะต้องเอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ แก่ตนเองและช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทยไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [สปช.] 2535)

เป้าหมายหลักสูตร

หลักสูตรศึกษาระดับประถมศึกษาฉบับปรับปรุง กลุ่มทักษะภาษาไทยระบุเป้าหมายสำคัญที่จะ ให้เกิดกับนักเรียน 4 ด้าน คือ

1. ความรู้ ได้แก่ หลักเกณฑ์ทางภาษา
2. ทักษะ ได้แก่ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมายด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนมีกระบวนการคิดอย่างมีระบบและมีความคิดสร้างสรรค์
3. ค่านิยม ได้แก่ การตระหนักในความสำคัญของภาษา การมองเห็น ความงาม ความซาบซึ้งในภาษา มีนิสัยรักการอ่าน เห็นความสำคัญในการแสวงหาความรู้ และมีการทำงานอย่างเป็นระบบ
4. การจัดการ ได้แก่ การนำความรู้ที่ได้เรียนจากภาษาไทยไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ในการวางแผน การปรับปรุงงาน การแสวงหาความรู้ การใช้ภาษาใน การประกอบอาชีพ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สปช., 2535)

การประเมินครูประถมศึกษาดีเด่น

ทุกวันที่ 25 พฤศจิกายน อันเป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวางรากฐานการศึกษาให้แก่ประชาชน กระทรวงศึกษาธิการ โดยความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) จึงถือเป็น "วันประถมศึกษา" โดยเรียกชื่อว่า "งานวันประถมศึกษาแห่งชาติ" กิจกรรมหนึ่งที่จัดขึ้น คือโครงการประเมินครูประถมศึกษาดีเด่น (ทุกกลุ่มประสบการณ์) ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ครูดีเด่นเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไปในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง ปีการศึกษา 2528 สพช. ได้ประเมินติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ พบว่า กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์และภาษาไทยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ต้องเร่งพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น พัฒนาการเรียนการสอนของครู เปลี่ยนแปลงนโยบายการนิยามคัดเลือกครูคณิตศาสตร์ และครูภาษาไทยดีเด่นเป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์และภาษาไทยให้สูงขึ้น อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีสมรรถภาพตรงตามหลักสูตรต้องการ คือ มีความสามารถอ่านออก เขียนได้อย่างคล่องแคล่ว และคิดคำนวณเป็น

สพช. (2534) ได้กำหนดแนวทางการนิยามคัดเลือกครูดีเด่นไว้ดังนี้
กระทรวงศึกษาธิการ โดย สพช. ได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางและวิธีดำเนินการ เพื่อให้จังหวัดต่าง ๆ ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการประเมินครูดีเด่นไปทิศทางเดียวกัน โดยให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด (สพจ.) ดำเนินการคัดเลือกครูในทุกกลุ่มประสบการณ์ดังนี้

1. ครูสอนภาษาไทยดีเด่น 1 คน
2. ครูสอนคณิตศาสตร์ดีเด่น 1 คน
3. ครูสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดีเด่น 1 คน
4. ครูสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดีเด่น 3 คน (แม่ไม้มวยไทย 1 คน
ดนตรีไทย 1 คน ฝึกวินัยนักเรียน 1 คน)

5. ครูสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพดีเด่น 1 คน
6. ครูสอนภาษาอังกฤษดีเด่น 1 คน

การดำเนินการคัดเลือก ในระดับกลุ่มโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่ง เพื่อคัดเลือกครูดีเด่นในทุกกลุ่มประสบการณ์ ตามเกณฑ์ที่ สปช. กำหนดแล้วส่งรายชื่อพร้อมหลักฐานการประเมินและผลงานของครูดีเด่น เพื่อให้แก่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ (สปอ./สปก.) ได้ดำเนินการระดับอำเภอต่อไป (ครูที่ได้รับการคัดเลือก ต้องทำการสอนในกลุ่มประสบการณ์ที่รับผิดชอบไม่น้อยกว่า 5 ปี)

ในระดับ สปอ./สปก. แต่งตั้งคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ประเมินครูดีเด่นที่กลุ่มโรงเรียนเสนอชื่อเข้าประกวด ให้ได้ครูดีเด่นประเภทต่าง ๆ ประเภทละ 1 คน พร้อมส่งรายชื่อ หลักฐานการประเมินและผลงานของครูประถมศึกษาดีเด่นไปยัง สปจ.

สปจ. ก็แต่งตั้งคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่งเช่นกัน เพื่อทำหน้าที่ประเมินครูดีเด่นที่ สปอ./สปก. เสนอชื่อเข้าประกวด ให้ได้ครูดีเด่นประเภทต่าง ๆ ประเภทละ 1 คน รวม 8 คน เพื่อรับรางวัลครูดีเด่นจาก สปช. ต่อไป

การคัดเลือกครูประถมศึกษาดีเด่น ประกอบด้วยแบบประเมินครูดีเด่นเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating) และแบบตรวจสอบรายการ (Checking) และ คู่มือการแบบประเมิน มีสาระดังนี้

1. แบบประเมินครูดีเด่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ประวัติของครูที่ได้รับการคัดเลือก ประวัติการศึกษา ประวัติการศึกษา ประวัติการสอนกลุ่มประสบการณ์ที่ได้รับการคัดเลือก ผลการสอนกลุ่มประสบการณ์ที่ได้รับการคัดเลือก

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเฉพาะหมวดที่ประเมิน 6 หมวดใหญ่ ๆ ต่อไปนี้

1. หมวดการสอน
2. หมวดวิชาการ
3. หมวดกิจการนักเรียน
4. หมวดความสัมพันธ์และการบริการ
5. หมวดคุณลักษณะ เฉพาะตัวครู
6. หมวดธุรการและการพัฒนา

ตอนที่ 3 รวมคะแนนทั้งหมด 6 หมวดที่ได้ โดยให้เลขานุการคณะกรรมการ เป็นผู้รวบรวมคะแนนทั้งหมด

การให้คะแนน

ครูดีเด่นมากที่สุด จะ ได้คะแนนในช่อง 5 ของแต่ละรายการและจะลดลงไปเป็น 4,3,2,1 ตามลำดับ โดยแต่ละหมวดจะมีช่องรวมจำนวนข้อที่ได้จากช่องคะแนน 5,4,3,2,1 ของแต่ละรายการไว้ เพื่อนำไปใส่หมวด "รวมคะแนนที่ได้" ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามแบบประเมิน โดยยึดหลักการให้คะแนนดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ลักษณะครูดีเด่น ได้มีพฤติกรรม การปฏิบัติ การส่งเสริมพัฒนา การสนับสนุน การมีส่วนร่วมดำเนินการ ตามรายการข้อกระทงของลักษณะครูดีเด่นนั้น ๆ มากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง ลักษณะครูดีเด่น ได้มีพฤติกรรม การปฏิบัติ การส่งเสริมพัฒนา การสนับสนุน การมีส่วนร่วมดำเนินการ ตามรายการข้อกระทงของลักษณะครูดีเด่นนั้น ๆ มาก

3 คะแนน หมายถึง ลักษณะครูดีเด่น ได้มีพฤติกรรม การปฏิบัติ การส่งเสริมพัฒนา การสนับสนุน การมีส่วนร่วมดำเนินการ ตามรายการข้อกระทงของลักษณะครูดีเด่นนั้น ๆ ปานกลาง

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแบบประเมินครูดีเด่น (ตอนที่ 2 หมวดที่ 1 ด้านการสอน (ข้อ 2,3))

ลักษณะของครูดีเด่น	พฤติกรรมหรือสิ่งที่บ่งบอก	คะแนน				
		5	4	3	2	1
2. ความสามารถจัดทำสื่อประกอบการสอน	.....					
3. ใช้สื่อการสอนได้เหมาะสม	.....					

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สพช. (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาองค์ประกอบของครูดีเด่นโรงเรียนประถมศึกษาโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครูดีเด่นประจำปีการศึกษา 2526 ทั่วประเทศ พบว่า ในด้านข้อมูลส่วนตัว ครูดีเด่นเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และดำรงตำแหน่งอาจารย์ 1 (ระดับ 3-4) มากที่สุด ครูดีเด่นส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในด้านการทำงาน ผลงานอุดมคติและความคิดเห็นของครูดีเด่น พบว่า ครูดีเด่นทำงานด้วยความตั้งใจ เสียสละ วิริริสร้างสรรค์ และนอกจากทำการสอนยังทำงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียน ผลงานที่ครูดีเด่นภาคภูมิใจส่วนใหญ่เป็น โครงการ และสิ่งประดิษฐ์ที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทางด้านอุดมคติ และความคิดเห็นของครูดีเด่นมีหลัก 4 ประการคือ มุ่งการทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด เน้นคุณธรรมในการทำงานและยึดหลักธรรมดำเนินชีวิต ศรัทธาในอาชีพครู โดยมุ่งผลประโยชน์ที่เกิดกับนักเรียนและโรงเรียน และ การเน้นวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

การตัดสินครูดีเด่นต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่าย นอกเหนือจากเพื่อนร่วมงานแล้วยังประกอบด้วยผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และคณะครู โดยในความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์

การตัดสินครูดีเด่นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดและครูวิชาการ มีความคิดเห็นว่าครูประถมศึกษาเด็คนั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ โดยเรียงตามลำดับ จากมากไปหาน้อยคือ ด้านการสอน ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์ และการบริการ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านธุรการและการพัฒนา แสดงให้เห็นว่า ครูประถมศึกษาเด็คนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติการสอนเป็นอันดับแรก ซึ่งด้านการสอนประกอบด้วย เกณฑ์ประเมินการจัดทำสื่อประกอบการสอน การใช้สื่อการสอน การค้นคว้าเพิ่มเติมและปรับปรุงการสอนของตนเสมอ สอนจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก เป็นต้น (จารึก นนทวาลี, 2524) ทั้งนี้หากจำแนกคุณสมบัติของครูดีเด่นให้เห็นชัดเจน สามารถแบ่งได้เป็น 29 ลักษณะ (Edward W. Smith, 1961) ต่อไปนี้

1. ครูดีเด่นจะต้องรู้จักเลือกใช้จุดประสงค์ในการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับโรงเรียน จนถึงระดับชาติ
2. ครูดีเด่นจะต้องรู้จักการแนะนำให้นักเรียน ช่วยให้เขารู้จักตนเอง และให้เขาใช้ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่
3. ครูดีเด่นจะต้องมีการวางแผนการทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นักเรียน และห้องเรียน
4. ครูดีเด่นจะต้องรู้จักการบริหารและการจัดหลักสูตรให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยยึดพัฒนาการของนักเรียน ซึ่งเป็นไปเพื่ออนาคตของนักเรียนเอง
5. ครูดีเด่นต้องรู้จักใช้วัสดุต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน และรู้จักวิธีใช้วัสดุนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ
6. ครูดีเด่นต้องรู้จักใช้อุปกรณ์ช่วยสอน และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ช่วยในการสอนซึ่งได้มาจากชุมชนสื่อมวลชน การสาธิต การจัดนิทรรศการ เป็นต้น
7. ครูดีเด่นต้องรู้จักใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ แบบช่วยในการสอน นอกเหนือจากในห้องเรียน เช่น การทัศนศึกษา ทั้งนี้ต้องให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
8. ครูดีเด่นต้องประเมินผลการศึกษาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอด้วยวิธีการต่าง ๆ
9. ครูดีเด่นระลึกเสมอว่า บรรยากาศในห้องเรียนนั้นมีส่วนช่วยในการสอนมาก ดังนั้นจึงต้องจัดบรรยากาศในห้องเรียน และการควบคุมชั้นเรียนได้ดี

10. ครูดีจำเป็นต้องรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นและปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
11. ครูดีจำเป็นต้องรู้จักให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งถือเป็นความร่วมมือส่วนหนึ่งของบ้านและโรงเรียน
12. ครูดีจำเป็นต้องมีวิธีที่จะอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอย่างแจ่มชัด
13. ครูดีเด่นจะต้องรู้จักเสนอปัญหาที่น่าสนใจให้นักเรียนเสมอ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
14. ครูดีเด่นต้องเก็บระเบียบสะสมของนักเรียนไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ในบริหารรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน
15. ครูดีเด่นจะต้องรู้จักวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนไปถึงเป้าหมาย
16. ครูดีเด่นต้องมีความกระตือรือร้นในการวางแผนการสอนของตน โดยเฉพาะการร่วมมือกับผู้อื่น
17. ครูดีเด่นมีบุคลิกภาพดี แต่งกายเหมาะสม รวมทั้งมีเสียงดังฟังชัด
18. ครูดีเด่นต้องรู้จักวางมาตรฐานในการทำงานให้นักเรียนเป็นรายบุคคลหรือทั้งชั้น
19. ครูดีเด่นต้องเป็นผู้มีจริยธรรมสูง
20. ครูดีเด่นต้องดำเนินการสอนโดยวิธีการประชาธิปไตยไปด้วย
21. ครูดีเด่นต้องตรวจการบ้านนักเรียนสม่ำเสมอและรู้จักให้การบ้านที่เหมาะสม และมีความหมายต่อการเรียนของนักเรียน
22. ครูดีเด่นต้องปรับปรุงวิธีการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอและรู้จักปรึกษากับเพื่อนครู
23. ครูดีเด่นต้องมีวิธีสอนซ่อมให้แก่กันนักเรียน ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน
24. ครูดีเด่นต้องมีอารมณ์ขัน ไม่เฉพาะห้องเรียนเท่านั้น ต้องรวมไปถึงผู้ร่วมงานทุกคน
25. ครูดีเด่นต้องรู้จักนักเรียนทั้งชั้นของตนเป็นรายบุคคล รู้ความสนใจ ความต้องการ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ
26. ครูดีเด่นต้องรู้จักโรงเรียน และชุมชน ที่ตั้งของโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น
27. ครูดีเด่นต้องรู้จักการเข้าเป็นสมาชิก หรือมีส่วนร่วมในองค์การระดับท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ

28. ครูตีเด่นต้องรู้จักวิธีการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน ไปถึงชุมชน
29. ครูตีเด่นต้องภูมิใจในอาชีพของตน และแสดงคุณธรรมของการเป็นครูกับนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ร่วมงานอยู่เสมอ

สภาพเขตการศึกษา 2

1. สภาพทางภูมิศาสตร์

1.1 ขนาดที่ตั้งและอาณาเขต เขตการศึกษา 2 ตั้งอยู่ตอนล่างสุดของประเทศ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 13,780,454 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสงขลา ตรัง และพัทลุง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลจีนใต้ ด้านอ่าวไทย
- ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย โดยมีพรมแดนติดต่อกัน

ยาวประมาณ 400 กิโลเมตร ทางด้านจังหวัดนราธิวาส ยะลา และสตูล

ในการติดต่อสื่อสารกับประเทศมาเลเซีย จังหวัดในเขตการศึกษา 2 มีด่านชายแดนที่สำคัญหลายด่าน เช่น ด่านสุโหลงโก-ลก ด่านตากใบ ในจังหวัดนราธิวาส ด่านเบตง ในจังหวัดยะลา ด่านวังประจัน อำเภอควนโดน และด่านตำมะลัง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดในเขตการศึกษา 2 มีภูมิประเทศโดยทั่วไปร้อยละ 34 เป็นภูเขาและป่าทึบ ร้อยละ 20 เป็นพื้นที่ตอนลาด ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลพรุและป่าชายเลน มีทิวเขาสันกาลาศีรี กั้นตามแนวชายแดนระหว่างไทยและมาเลเซีย

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปภูมิอากาศของจังหวัดในเขตการศึกษา 2 แบ่งออกเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ฝนตกเกือบตลอดปี

2. สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา และประมง รายได้ของประชากรจึงไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับภาวะราคาสินค้าที่มักจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3. ลักษณะทางสังคม

เขตการศึกษา 2 มีประชากรทั้งสิ้น 1,718,676 คน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม โดยแยกเป็นรายจังหวัดในการนับถือศาสนาอิสลามได้ดังนี้

จังหวัดยะลา	ร้อยละ	77.95
จังหวัดปัตตานี	ร้อยละ	78.88
จังหวัดนราธิวาส	ร้อยละ	81.66
จังหวัดสตูล	ร้อยละ	77.45

ดังนั้นชนบทรวมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของประชากรในเขตการศึกษา 2 จึงแตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับชนบทรวมนิยมของประเทศมาเลเซีย และพูดภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน การดำรงชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ในแถบนี้จะผูกพันผสมผสานกัน ระหว่างชนบทรวมนิยมประเพณีท้องถิ่นกับหลักธรรมและข้อบังคับของศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปจากมาตรฐานส่วนใหญ่ของประเทศดังกล่าว (เขตการศึกษา 2, 2537) ซึ่งในด้านศาสนาอิสลามนั้นมีอิทธิพลต่อจิตใจเหนือสิ่งอื่นใด หลักการสำคัญของศาสนาอิสลามที่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนต้องปฏิบัติได้แก่ การปฏิญาณตนว่ามีพระเจ้าองค์เดียวคือ "องค์อัลเลาะห์" การมีสการพระเจ้าเคร่งครัดวันละ 5 เวลา การบริจาคทาน "ซากาตนิตเราะห์" (กองวิจัยการศึกษา, 2531) และยังมีรายละเอียดมากมายพอจะสรุปสาระสำคัญในศาสนาอิสลามได้ดังนี้

ศาสนาอิสลาม

ศาสนาเป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้ที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลามหรือคนมุสลิมให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งต่อการดำรงชีวิตตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนถึงตายของคนมุสลิม ข้อห้ามในศาสนาอิสลามได้ระบุไว้ดังนี้

1. มุสลิมต้องปฏิบัติต่อพระผู้เป็นเจ้า ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยอยู่ในขอบเขตดังนี้

1.1 ห้ามกราบบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ เจ้านาย ฯลฯ จะกราบได้เฉพาะพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น

1.2 ห้ามทำนายหรือไปให้ทำนายโชคชะตา และเรื่องไสยศาสตร์ทั้งมวล

1.3 ไม่มีการทำบุญสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ ฯลฯ ในอิสลาม

1.4 ไม่เคารพบูชารูปถ่าย รูปปั้น หรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ฯลฯ

1.5 ห้ามทำเสน่ห์ ลงคาถาอาคม

1.6 ห้ามกราบไหว้บูชาธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ดวงดาว เจ้าที่ ฯลฯ

1.7 ห้ามเอาอารมณ์มาเป็นใหญ่ คือ ใช้อารมณ์เหนือความศรัทธาเหนือเหตุผล ให้อารมณ์มาเป็นใหญ่ในชีวิต

2. ห้ามชาย-หญิงที่อยู่ใภวจะแต่งงานกันได้ มีความสัมพันธ์กันเกินขอบเขตจะด้วยการยินยอมหรือไม่ก็ตาม

3. ห้ามบริโภค ชาย และบริการอาหารและเครื่องดื่มที่ผิดศาสนาบัญญัติ เช่น หมู เหล้า เบียร์ สัตว์ที่ตายเอง ฯลฯ

4. ห้ามในเรื่องของดอกเบ็ญ ทั้งเป็นผู้รับและผู้ให้

5. ห้ามเลี้ยงโชคและการพนันทุกชนิด

6. ห้ามประกอบอาชีพที่ไม่สุจริตและผิดหลักศาสนา

7. ห้ามใส่ผมปลอม

8. ห้ามคุมกำเนิดโดยไม่มี ความจำเป็นต่อสุขภาพมารดา

9. ห้ามฆ่าผู้อื่น หรือสัตว์โดยเจตนาไร้เหตุผล

10. ห้ามฆ่าตัวเอง ฆ่าลูกในท้อง

11. ท้ามแต่งกายโดยเปิดเผยสิ่งที่พึงสงวน หรือแต่งกายผิดเพศ ผู้ชายท้ามสวมใส่ผ้าไหมและใช้ทองเป็นเครื่องประดับ ส่วนหญิงเสื้อผ้าต้องไม่บาง และต้องปกคลุมให้มิดชิด

12. เมื่อมุสลิมตายแล้ว ท้ามนำไปเผาหรือรักษาสภาพไว้โดยไม่นำไปฝัง และท้ามไปเผาผู้อื่น (เสาวนีย์ จิตต์ทวมวด, 2524)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม

1. ปัญหาทั่วไป

ปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่ามีความสำคัญคือ ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ นับตั้งแต่ปัญหาการก่อการร้ายในรูปแบบต่าง ๆ และปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และด้วยสาเหตุที่สืบเนื่องจากปัญหาด้อยพัฒนาด้านเทคโนโลยี ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตตกต่ำลงไปด้วย กอปรกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ จึงทำให้ประชาชนยากจนแร้นแค้น ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามใช้ภาษามลายูเป็นภาษาท้องถิ่น ทำให้พูดและฟังภาษาไทยไม่ได้หรือพูดและฟังได้เป็นส่วนน้อย บางครั้งจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ

2. ปัญหาการศึกษา

2.1 ปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษาโดยทั่วไปไม่มีปัญหา เด็กมีโอกาสดำเนินการเรียนได้อย่างทั่วถึง แต่ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมไม่นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล เพราะมองไม่เห็นความจำเป็นและเห็นว่าการศึกษาวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนมีความสำคัญกว่า ส่วนระดับประถมศึกษา เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ประชากรในภูมิภาคนี้บางส่วน มีการประกอบอาชีพไม่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอน มักเร่ร่อนพเนจรย้ายถิ่นอยู่เสมอทำให้เด็กเรียนไม่ประจำที่ เพราะต้องติดตามผู้ปกครองไปด้วย อีกประการหนึ่งบางหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก นอกจากนี้ผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพทางการศึกษา นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเวลาปกติแล้วเด็กยังต้องมีการไปเรียนศาสนาอิสลามในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน และในตอนเย็นหรือตอนค่ำเมื่อกลับจากโรงเรียน รวมทั้งวันหยุดและวันเสาร์-อาทิตย์อีกด้วย ทำให้มีเวลาที่จะศึกษาวิชาสามัญน้อยไป นอกจากนี้ยังมีสาเหตุเนื่องมาจากการขาดเรียน จากข้อมูลของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี พบว่า มีนักเรียนขาดเรียนถึงร้อยละ 11-14 ต่อเดือน การไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ทำให้การใช้และพูดภาษาไทยเพื่อสื่อความรู้ ความเข้าใจในการเรียนไม่คล่องตัว ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้สอน ครูส่วนใหญ่ไม่มีภูมิความรู้ในภูมิภาคนี้มักจะมีการโยกย้ายอยู่เสมอ ทำให้มีการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ซึ่งทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนไปด้วย

3. ปัญหาในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา มีทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก บางโรงเรียนมีครูเกินความต้องการ แต่บางโรงเรียนขาดแคลนครู ยิ่งกว่านั้น บางโรงเรียนมีครูไม่ครบชั้น และการจัดสรรงบประมาณไม่ได้สัดส่วน ซึ่งทำให้มีผลต่อการศึกษาอย่างมาก (สำนักงานศึกษาธิการเขต 2, 2529)

4. การที่เด็กไทยนับถือศาสนาอิสลามข้ามไปเรียนฝั่งมาเลเซีย จากข้อเท็จจริงพบว่า มีเด็กนักเรียนไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่อยู่ตามอำเภอชายแดนข้ามไปเรียนในประเทศมาเลเซีย เหตุที่จูงใจให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานไปเรียนในประเทศมาเลเซียเพราะ

- 4.1 ผู้ปกครองมีความรู้สึกผูกพันว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย
- 4.2 เหตุผลทางวิชาศาสนา ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และเห็นว่ามาเลเซียเป็นประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นการเรียนวิชาศาสนาอิสลามในมาเลเซียจะได้ผลกว่าการเรียนในไทย
- 4.3 เหตุผลจากภาษา เด็กไทยมุสลิมมีความถนัดทางการใช้ภาษามลายู เพราะเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้สามารถเรียนในประเทศมาเลเซียได้เป็นอย่างดี
- 4.4 เหตุผลด้านค่านิยมของผู้ปกครอง ผู้ปกครองเชื่อว่าประเทศมาเลเซียเจริญกว่าประเทศไทยในทุก ๆ ด้าน การส่งบุตรหลานไปเรียนในต่างประเทศย่อมดีกว่าในประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กองวิจัยการศึกษา, 2531)

ผลกระทบของวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อการศึกษา

วัฒนธรรมของคนมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ค่านิยมของประชาชน ประเพณีและความเชื่อของประชาชน และการอบรมสั่งสอนในครอบครัว ที่เป็นอุปสรรคและส่งเสริมต่อการพัฒนาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สมานมิตร วิทยานิพนธ์, 2534) ดังนี้

1. ค่านิยมของประชาชน

- 1.1 ค่านิยมที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น
  - 1.1.1 การยกย่องว่าเรียนศาสนาสำคัญกว่าเรียนวิชาการอื่น ๆ
  - 1.1.2 การยกย่องผู้ผ่านการแสวงหาบุญที่เมืองเมกกะมากกว่าผู้จบการศึกษาชั้นสูง
  - 1.1.3 การยกย่องผู้ที่ศึกษาโรงเรียนปอเนาะมากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ
  - 1.1.4 การยกย่องผู้นำศาสนาว่ามีความสำคัญที่สุด
  - 1.1.5 การนิยมแต่งงานเมื่ออายุน้อย
  - 1.1.6 การยกย่องครูที่นับถือศาสนาเดียวกันกับตนมากกว่าครูต่างศาสนา
- 1.2 ค่านิยมที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น
  - 1.2.1 การยกย่องผู้ได้รับการศึกษาสูงว่าเป็นผู้ที่มีเกียรติในสังคม
  - 1.2.2 การยกย่องครอบครัวที่มีบุตรหลานได้รับการศึกษาสูงเป็นครอบครัวที่ดีและทันสมัย
  - 1.2.3 การยกย่องผู้นำทางการศึกษาว่ามีความสำคัญ เช่นเดียวกับผู้นำอื่น ๆ
  - 1.2.4 การยกย่องชาวไทยมุสลิมที่ได้รับการศึกษาสูงแล้วประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
  - 1.2.5 การยกย่องผู้นำท้องถิ่นที่มีส่วนพัฒนาการศึกษาของชุมชน

2. ประเพณีและความเชื่อของประชาชน

2.1 ประเพณีและความเชื่อที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น

- 2.1.1 ประเพณีที่นิยมเรียนแต่ศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว
- 2.1.2 ประเพณีการแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย
- 2.1.3 เชื่อว่าการเรียนภาษาไทยเป็นบาป
- 2.1.4 เชื่อว่าการเรียนภาษาไทยจะเป็นการทำลายวัฒนธรรมมุสลิม
- 2.1.5 เชื่อว่าการดูโทรทัศน์เป็นบาป
- 2.1.6 เชื่อว่าผู้นำศาสนามีความรู้ทางศาสนาที่ดีที่สุดเพียงผู้เดียว

2.2 ประเพณีและความเชื่อที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น

2.2.1 ประเพณีการจัดงานเมาลิตที่มุ่งให้ความรู้ทางศาสนาที่ถูกต้อง

แก่ประชาชน

- 2.2.2 เชื่อว่าการศึกษาหาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน
- 2.2.3 เชื่อว่ามุสลิมทุกคนจะต้องศึกษาหาความรู้ทั้งด้านศาสนา

และอื่น ๆ อย่างเต็มที่

3. การอบรมสั่งสอนในครอบครัว

3.1 การอบรมสั่งสอนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น

3.1.1 การอบรมสั่งสอนให้เรียนรู้ทางศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว
ส่วนวิชาการอื่น ๆ ถือว่าไม่สำคัญ

3.1.2 การอบรมสั่งสอนไม่ให้สนใจศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของคน
ต่างศาสนาเพราะคิดว่าเป็นการทำลายวัฒนธรรมของมุสลิม

3.1.3 การอบรมสั่งสอนให้เชื่อว่าการเรียนภาษาไทยเป็นบาป

- 3.1.4 การอบรมสั่งสอนให้เชื่อว่าฟิงผู้นำศาสนาโดยปราศจากการโต้แย้ง
- 3.1.5 การอบรมสั่งสอนให้เชื่อว่าโรงเรียนและครูที่สอนภาษาไทยเป็นผู้ทำลายวัฒนธรรมของมุสลิม
- 3.2 การอบรมสั่งสอนที่สนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น
- 3.2.1 การอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานชั้นเรียนหนังสือเช่นเดียวกับการเรียนศาสนา
- 3.2.2 การอบรมสั่งสอนให้เป็นคนมุ่งศึกษาหาความรู้ทุกสาขาวิชาตามคำสอนของนบีมุฮัมมัด
- 3.2.3 การอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนมากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้ทำงานหรือรับราชการในท้องถิ่น

สื่อการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการสอน (Instructional Media) ประกอบด้วยคำว่า Instruction มีความหมายว่า teach แปลว่า สอน Media เป็นคำพหูพจน์ มาจากคำเอกพจน์ว่า medium แปลว่า สื่อ เมื่อรวม 2 คำนี้เข้าด้วยกันเป็น Instructional Media หรือสื่อการสอนนั่นเอง (เสาวณีเย้ ลิกขานันท์, 2528) สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ทั้งหลายที่ช่วยเป็นแนวทางให้สารอาศัยผ่านหรือวัตถุนำสาร แต่ไม่ใช่สาร (เป็รื่อง กุมุท, 2525) และวัสดุที่บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน (Heinich and Other, 1989) ตลอดจนบุคคล เหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมที่ช่วยเสนอความรู้ ทักษะและทัศนคติหรือเกิดผลการเรียนรู้ (Ely, 1972) นอกจากนี้ก็ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นวัสดุหรือเครื่องมือเท่านั้น เช่น การสาธิต การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น (Brown and Others, 1983)

กล่าวโดยสรุป สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลาง ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม บุคคล และสิ่งแวดล้อมที่ทำหน้าที่ช่วยในการถ่ายทอดความรู้หรือสาร (Message) จากผู้สอนหรือจากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของสื่อการสอนที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาไทย

ในกลุ่มทักษะภาษาไทยในระดับประถมศึกษา สื่อการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ในชั้นเรียน ถ้าขาดสื่อหรือไม่ใช้สื่อเด็กก็จะไม่เกิดการเรียนรู้หรือมีการเรียนรู้น้อยและเป็นไปได้ช้า ดังนั้นการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยจึงมีความจำเป็นต้องใช้สื่อในการสอน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2532) กล่าวโดยสรุปสื่อการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนภาษาไทยดังนี้

1. สื่อการสอนทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยมีความหมาย ไม่ใช่เรียนด้วยการท่องจำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ แต่เรียนด้วยความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ได้
2. ทำให้เรียนรู้ได้รวดเร็ว ผู้สอนไม่ต้องเสียเวลาอธิบายความหมายหรือวิธีการอย่างยืดเยื้อเพียง ใช้สื่อการสอน ผู้เรียนก็สามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว
3. ทำให้สามารถจดจำความรู้ต่าง ๆ ที่เรียนรู้ได้อย่างแม่นยำ
4. ทำให้บทเรียนไม่น่าเบื่อหน่าย การอธิบายเนื้อหาความรู้หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ทางภาษา ถ้ามักไปหรือทำซ้ำซากจะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
5. ทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนเพราะสื่อการสอนทำให้การเรียนภาษาไทยสนุกสนาน มีการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนระดับประถมศึกษา
6. สื่อการสอนช่วยพัฒนาความคิดของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง ทำให้สามารถเรียนรู้ได้ลึกซึ้ง และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาได้

จากข้อมูลข้างต้นพอสรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นหัวใจสำคัญในการช่วยถ่ายทอด ความรู้กลุ่มทักษะภาษาไทยแก่นักเรียน อันส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพทางการเรียน- การสอนและทำให้เด็กมีความกระฉับกระเฉง เข้าใจง่ายและมองเห็นภาพพจน์ในขณะสอนด้วย (ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ, 2523) ซึ่งคุณค่าของสื่อแต่ละชนิดมีคุณสมบัติโดยตัวของสื่อเอง คุณค่าของสื่อทางการศึกษาอยู่ที่ระดับขั้นของการให้ประสบการณ์ที่เข้าสู่ความเป็นจริง เพราะ ในทางการศึกษาประสบการณ์ตรงจะให้การเรียนรู้ได้ดีที่สุด (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, 2536)

ประเภทของสื่อการสอน

เกอร์ลาร์ช และอีไล (Gerlarch & Ely, 1979) แบ่งสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. วัสดุ เป็นเนื้อหาวิชาความรู้หรือสิ่งที่เราเก็บและส่งผ่านไปยังผู้รับซึ่งเรียกว่า Software ได้แก่ เนื้อหาความรู้ในฟิล์มภาพยนตร์ ไม่ใช่ตัวฟิล์ม
2. เครื่องมือ เป็นเครื่องมือที่ส่งเนื้อหาความรู้เรียกว่า Hardware เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องเล่นเทป ฯลฯ
3. เทคนิค คือ กระบวนการใช้เครื่องมือและวัสดุในการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น การเล่นเกม การจัดสถานการณ์จำลอง ฯลฯ ลักษณะเช่นนี้ บางครั้งเรียกว่า สื่อประสม (Multimedia)

ทั้งนี้ อีไล (Ely, 1972) ได้แบ่งสื่อการสอนตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) เป็น 5 รูปแบบ โดยแบ่งได้เป็นสื่อที่ออกแบบขึ้นเพื่อจุดหมายทางการศึกษา และสื่อที่มีอยู่ทั่วไปแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่

1. คน (People) หมายถึง บุคลากรในระบบของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู เป็นต้น
2. วัสดุ (Material) วัสดุการศึกษาเป็นประเภทบรรจุเนื้อหา เช่น แผ่นที่ สไลด์ ฯลฯ
3. อาคารสถานที่ (Setting) หมายถึง ตัวตึก ที่ว่าง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) เป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้ เพื่อช่วยในการผลิต หรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ดีด เป็นต้น

5. กิจกรรม (Activities) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานจัดขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่น สถานการณ์จำลอง ทักษะศึกษา ฯลฯ

ประเภทของสื่อการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

สื่อการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยสามารถแบ่ง โดยอาศัยเกณฑ์การจัดประเภท สื่อการสอนของอีไล (Ely, 1972) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. สื่อประเภทบุคคล

สื่อบุคคลที่สำคัญที่สุดในการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยคือครูผู้สอนภาษาไทย คุณลักษณะครูผู้สอนภาษาไทยมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ การรู้จักตนเอง เพราะการรู้จักตนเองนั้น จะช่วยให้มีความคิดที่จะพัฒนาตนเอง ให้ก้าวหน้าพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไป ดังนั้นครูภาษาไทยควรมีลักษณะดังนี้

1.1 ลักษณะครูที่ดี คือครูควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1.1 คุณธรรมและความประพฤติดี

1.1.2 การเป็นพลเมืองดี

1.1.3 การอบรม แนะนำ ปกครองดี

1.1.4 การสอนดี

1.1.5 มนุษยสัมพันธ์ดี

1.1.6 บุคลิกภาพดี

1.1.7 สุขภาพและจิตดี

1.1.8 เป็นนักวิชาการ

และครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือ ครูที่ตั้งใจสอน สอนได้เข้าใจ และเป็นกันเอง มีความยุติธรรม ตรงต่อเวลา เสียสละและมีเมตตาธรรม (เจสสิว บุรีภักดี และคณะ, 2520)

1.2 ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความรับผิดชอบในหน้าที่ ครูภาษาไทยควรปฏิบัติดังนี้

1.2.1 งานด้านการสอน ครูภาษาไทยควรมีการสำรวจตนเองว่าได้ปฏิบัติตนเกี่ยวกับงานต่อไปนี้มาน้อยเพียงใด

- การเตรียมการสอน
- การสอนและการประเมินผลการเรียน
- การผลิตการใช้และการเก็บรักษาสื่อการสอนไว้เป็นหมวดหมู่
- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- การสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่เรียนอ่อน
- ตรวจสอบต้งานของนักเรียน

1.2.2 ความสามารถและเทคนิควิธีการสอนภาษาไทย ครูภาษาไทยควรสำรวจตัวเองว่ามีความสามารถและใช้เทคนิควิธีในการสอนภาษาไทย ด้านต่อไปนี้ได้ดีเพียงใด

- การถ่ายทอดความรู้
- การพูดออกเสียงถูกต้องชัดเจน
- การสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเองกับเด็ก
- ใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหา

ในแต่ละเรื่อง

- มีปฏิภาณในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- มีศิลปะในการสร้างความสนใจ
- มีความสามารถพิเศษ เช่น อ่านทำนองเสนาะ เล่นละคร

เพื่อนำ

1.2.3 ความรู้และทักษะในการใช้ภาษา ครูภาษาไทยควรมีความรู้และทักษะด้านการใช้ภาษาไทยดังต่อไปนี้

- รู้จักลักษณะและโครงสร้างพื้นฐานของภาษาไทย
- เข้าใจเนื้อหาที่มีอยู่ในแบบเรียนอย่างละเอียดและรู้เรื่อง-

อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- รู้จักใช้แหล่งวิทยาการทางภาษาไทยได้เหมาะสม
- ใช้ภาษาไทยได้ดีทั้ง การฟัง พูด อ่าน และเขียน
- ใช้ภาษาในการแสดงออก โดยการพูด และเขียนได้อย่างถูกต้อง

ตามกาลเทศะและบุคคล

ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ครูภาษาไทยควรเป็นผู้รู้จักงานในหน้าที่ของตน นั้นคืองานด้านการสอน มีความรับผิดชอบตั้งแต่การเตรียมการสอน การผลิตสื่อการสอน ใช้เทคนิควิธีการสอนที่น่าสนใจ ตรวจสอบคุณภาพของนักเรียน จัดทำกิจกรรมการเรียน- การสอนให้เป็นที่น่าสนใจ

1.3 บทบาทของครูภาษาไทย ครูภาษาไทยควรเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญ อยู่หลายประการ เช่น

1.3.1 เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ครูควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้ภาษา เช่น การพูด ครูควรพูดเสียงดังฟังชัด ออกเสียงให้ถูกอักขรวิธีโดยเฉพาะตัวควบกล้ำ ครูไม่ควรพูดซ้ำหรือเร็วเกินไป การเว้นจังหวะในที่ที่ควรเว้น ด้านการเขียน ครูควรเขียนลายมือสวย เขียนตัวอักษรถูกต้อง อ่านง่าย ครูควรปลุกฝังนักเรียนให้มีความรักการอ่าน เมื่อจะอ่านออกเสียงต้องอ่านเสียงดังฟังชัด อ่านให้ถูกต้อง การฟังครูควรมีความสามารถในการจับใจความสำคัญเมื่อมีการซักถามได้ตอบกันในห้องเรียน

1.3.2 ควรแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้ภาษาผิดพลาดของนักเรียน ข้อบกพร่องที่นักเรียนมักใช้ภาษาผิดพลาด เช่น ให้นักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางการใช้ภาษา หมั่นคอยคัดลอกข้อความจากหนังสือ ครูควรเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษา ควรฝึกฝน และส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะทั้ง 4 ให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้น

1.3.3 ถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษา เช่น การใช้ถ้อยคำให้
 เหมาะกับลำดับชั้นของบุคคลในสังคม การรักษาถ้อยคำที่มีอยู่เดิมและการรับคำใหม่มาใช้ใน
 ภาษาของตน เพราะเราไม่มีคำนั้น ๆ ใช้ ครูมีหน้าที่ชี้แจงให้นักเรียนเห็นว่าในโอกาสใด
 ควรใช้ถ้อยคำอย่างไร จะรักษาภาษาที่มีอยู่เดิมได้อย่างไร จะรักษาที่มีอยู่เดิมได้อย่างไร
 และคำใหม่ที่น่ามาใช้ในเมื่อใดควรใช้ (ทัศนีย์ ศุภมณี, 2537)

2. สื่อประเภทโสตทัศนอุปกรณ์หรือประเภทเครื่องมือ

สื่อการสอนประเภทนี้กำลังได้รับความนิยมสูงแม้จะราคาแพงแต่ก็ให้
 ประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะสื่อประเภทเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียน-
 การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ หุ่นมือ สไลด์ เทป คอมพิวเตอร์ และวิดีโอทัศน์
 (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2533)

สื่อประเภทอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้และให้ความสะดวกแก่การสอนภาษาไทยคือ
 เครื่องเทปบันทึกเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายวิดีโอทัศน์
 (ทัศนีย์ ศุภมณี, 2537)

3. สื่อประเภทโสตทัศนวัสดุหรือสิ่งสิ้นเปลือง

สื่อประเภทโสตทัศนวัสดุหรือสิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ ซึ่งได้แก่วัสดุที่นำเสนอ
 ความรู้ด้วยตัวของสื่อเองได้ หรือบางครั้งต้องอาศัยอุปกรณ์เป็นตัวช่วยนำเสนอความรู้
 ภาษาไทย ดังพอจะอธิบายให้ชัดเจน โดยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

3.1 โสตทัศนวัสดุที่สามารถนำเสนอความรู้ได้ด้วยตัวของสื่อเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัย
 เครื่องมืออย่างอื่นมาช่วย ได้แก่ กระดานดำ แผ่นป้ายลาลี แผ่นป้ายนิเทศแม่เหล็ก
 ป้ายนิเทศ แผนที่และลูกโลก การ์ตูน แบบฝึกหัด แผนภาพ แผนภูมิ เป็นต้น

3.2 โสตทัศนวัสดุที่ต้องอาศัยเทคนิคอื่นประกอบ หมายถึง สื่อการสอนที่ต้อง
 อาศัยเครื่องมือกลไกเป็นตัวนำเสนอเรื่องราวหรือความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ แผ่นเสียง สไลด์
 เทปบันทึกเสียง นิล์มภาพยนตร์ เทปบันทึกภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีสื่อการสอนประเภทโสตทัศนวัสดุที่น่าสนใจคือ สื่อการเรียนการสอน เป็นประเภททัศนวัสดุที่กระทรวงศึกษา ได้ผลิตแบบเรียนท้องถิ่นขึ้นมา โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่อยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อมุ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กรู้จักสิ่งแวดล้อมของตน รู้ระเบียบประเพณีของท้องถิ่นที่ตนอยู่ ตัวอย่างหนังสือแบบเรียนท้องถิ่นที่ใช้ในเขตการศึกษา 2 มี 3 เล่ม ได้แก่ โรงเรียนของฉัน โมโททิว กากับลูกไก่ ซึ่งหนังสือแบบเรียนท้องถิ่นเหล่านี้ยังมีใช้ในโรงเรียนน้อยมาก โดยเฉพาะบางเล่ม มีภาพวาดประกอบ และประโยคที่ใช้ค่อนข้างยาว ซึ่งไม่เหมาะสำหรับเด็กเพิ่งฝึกอ่าน นอกจากนี้แล้วยังมีหนังสือสำหรับเด็กที่พูดภาษามลายูสำหรับภาคใต้ ใช้ในเขตการศึกษา 2 มี 3 เล่ม คือ เล่ม 1 คำที่ใช้ในประจำวัน เล่ม 2 อาลี-วีนา (ตอน 1) เล่ม 3 อาลี-วีนา (ตอน 2) (นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, 2521) ซึ่งมีการใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2 น้อยมาก เช่นกัน

4. สื่อการสอนประเภทกิจกรรม หรือประเภทเทคนิควิธีการ

กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย ในกลุ่มทักษะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

4.1 กิจกรรมในหลักสูตรคือ กิจกรรมที่จัดขึ้นระหว่างที่มีการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

4.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขึ้น ฝึกให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น (สุปรียา มาลาภากรณ์, 2528)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะช่วยให้นักเรียนได้รับประโยชน์และประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นผู้สอนก็ควรจะต้องมีความรู้ความสามารถและเข้าใจในหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนตามหลักสูตรหรือบทเรียนนั้น ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถบอกจุดประสงค์ในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านเจตคติ และด้านทักษะภาษา เช่น การตอบคำถามสรุปบทเรียน การเล่นเกมปริศนา เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนยิ่งขึ้น
  2. จะต้องจัดอย่างมีลำดับขั้นตอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยเป็นทักษะที่จะต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สามารถใช้ได้ถูกต้องคล่องแคล่ว ดังนั้นกิจกรรมต้องให้นักเรียนเรียนจากง่ายไปยากและซับซ้อนขึ้น จากสิ่งที่ป็นรูปธรรม ไปสู่สิ่งที่ป็นนามธรรม เช่น การสอนคำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูจะต้องให้นักเรียนได้เรียนคำต่าง ๆ เทียบกับภาพ
  3. ควรจัดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความต้องการของนักเรียน เช่น การแข่งขันเขียนคำศัพท์ก็ไม่ควรให้นักเรียนเก่งแข่งกับนักเรียนที่เรียนอ่อนเป็นรายบุคคล แต่ครูควรจัดกิจกรรมในรูปการแข่งขันเป็นหมู่ ให้นักเรียนเก่งได้ทำงานร่วมกับนักเรียนอ่อน
  4. จะต้องใช้เวลาไม่ยาวนานเกินไป ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนในระดับประถมศึกษาในช่วงความสนใจค่อนข้างสั้น ถ้าใช้เวลานานนักเรียนอาจจะเบื่อได้
  5. จะต้องจัดในรูปของทักษะสัมพันธ์ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะทางภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างสอดคล้องกัน
  6. ควรคำนึงเสมอว่าสื่อการเรียนที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนั้น ควรเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่จัดหาได้ง่ายในท้องถิ่น ราคาถูก ไม่ควรใช้อุปกรณ์มากขึ้นเกินไป
  7. ไม่ควรใช้กิจกรรมแบบเดียวที่ซ้ำซาก
  8. ควรให้นักเรียนทุกคน ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทุกครั้งเท่าเทียมกัน
- (อจฺรา ชีวพันธ์, 2531)

หลักการจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่จำเป็นต้องจัดหรือให้ผู้เรียนเรียนอยู่ในห้องเรียน หรือจัดกิจกรรมตามที่คู่มือการสอนกำหนดให้เท่านั้น ครูอาจใช้วิธีการสอนได้หลายวิธี ซึ่งสามารถแบ่งวิธีการสอนได้ดังนี้

1. เรียนผ่านเล่น คือ กิจกรรมการเรียนรู้ให้สนุกสนาน ให้นักเรียนได้เรียน โดยการเล่น นักเรียนจะได้เรียนภาษาไทยโดยไม่รู้ตัว เช่น เกม ร้องเพลง ฯลฯ
2. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ทำให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาจากการแสดง-บทบาทต่าง ๆ บทบาทสมมติเป็นการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางเลียนแบบของจริงตามที่ตน คิดว่าควรจะเป็น เช่น ทำโกรธ ทำดีใจ หรือการแสดงบทบาทเป็นตำรวจ ผู้ร้าย ฯลฯ
3. การถาม-ตอบ เป็นการฝึกฝนความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาที่เรียน
4. การทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนได้รู้วิธีทำงานร่วมกัน เรียนรู้การใช้ ภาษาสัมพันธ์กับความคิด และพัฒนาทักษะทางภาษาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
5. การให้นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการไปดูหรือสัมผัสกับของจริงหรือ สภาพจริงที่อยู่นอกห้องเรียน
6. ให้นักเรียนค้นคว้า การค้นคว้าสำหรับเด็กประถมศึกษา หมายถึง การหา ความรู้ด้วยตนเอง การค้นคว้าอาจทำได้โดยการถามคนหลาย ๆ คน การดูรูปภาพ แผนภูมิ โดยจุดมุ่งหมายของการค้นคว้า คือ ให้เด็กเป็นผู้พบความรู้หรือข้อมูลด้วยตนเอง
7. การรายงาน อาจรายงานเป็นข้อเขียนก็ได้ เช่น เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อาจรายงานคนละ 1-2 ประโยค ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คนละ 5 ประโยค ซึ่งเป็นการฝึก ให้เด็กใช้ภาษาและการแสดงออก
8. การอภิปรายและการพูด เป็นการพูดได้คราวละหลาย ๆ คน การอภิปราย มักจะเกิดขึ้นภายหลังการศึกษาค้นคว้า การทดลองและการศึกษานอกสถานที่ โดยครูพยายาม ให้เด็กได้พูดทุกคน
9. ศูนย์การเรียนรู้ บางครั้งเนื้อหาในบทเรียนอาจเปลี่ยนวิธีสอนมาใช้วิธีแบบ ศูนย์การเรียนรู้
10. การแก้ปัญหา ให้นักเรียนได้เรียนรู้และค้นคว้าหาวิธีแก้ปัญหา เช่น การอ่าน การเขียนคำใหม่จากพื้นฐานความรู้เดิมของตน
11. การสาธิต ครูกับนักเรียนร่วมกันแสดงให้เพื่อน ๆ ดูอย่างชัดเจนและทั่วถึง
12. การทดลอง ให้นักเรียนปฏิบัติจริง มีการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น โดยครูควรบอกวัตถุประสงค์ให้เด็กทราบว่าการทดลองทำไม ในระหว่างทดลองให้สังเกตอะไร การทดลองเป็นเรื่องน่าสนใจและน่าสนใจสำหรับเด็ก เด็กจะได้ทั้งเนื้อหาสาระของความรู้

และได้ฝึกทักษะต่าง ๆ นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝังนิสัยและคุณธรรมควบคู่กันไปในกระบวนการทดลองด้วย เช่น ความรับผิดชอบ ความรอบคอบ ฯลฯ (อัญชลี แจ่มเจริญ, บังอร ทองนาคศักดิ์ และนันทิวา ไทเขนทร์, 2526)

ทั้งนี้เทคนิคการจัดกิจกรรมการสอนกลุ่มภาษาไทย สำหรับนักเรียนที่ไม่พูดภาษาไทย ในชีวิตประจำวันนั้น อาจต้องจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปจากวิธีดังกล่าวข้างต้น เพราะนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับภาษาไทย การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนจึงมีอุปสรรคมากมาย กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยสำหรับนักเรียนที่ไม่ได้พูดภาษาไทยจึงแตกต่างกันดังพอสรุปกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย ดังนี้

1. วิธีสอนแบบธรรมชาติ เป็นวิธีสอนภาษาที่สองให้แก่เด็กที่ได้รับการยอมรับว่าได้ผลดีที่สุด โดยเฉพาะในด้านทักษะการฟังและพูดโดยสอนเคลงกับวิธีการสอนอื่น ๆ ลักษณะของวิธีสอนแบบนี้ดังนี้

1.1 ให้เด็กผู้เรียนภาษาที่สองสนทนากับเด็กเจ้าของภาษาหรือครูโดยตรง โดยจัดกิจกรรมให้ทำร่วมกัน หรือให้สังกัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

1.2 บทเรียนที่สนทนาในระยะแรกจะเป็นการสนทนาอิสระตามความพอใจของเด็ก แต่ระยะหลัง ๆ ครูอาจกำหนดเรื่องให้สนทนา ภายใต้การดูแลช่วยเหลือของครู

1.3 ในการสนทนาผู้เรียนภาษาที่สองอาจออกเสียงไม่ชัดบ้าง ในระยะแรก ครูอย่าตำหนิหรือสกัดกั้นให้เสียกำลังใจ แต่อาจจะผ่อนผันในระยะแรก ๆ ต่อมาจึงค่อย ๆ เน้นให้พูดให้ชัดด้วยกิจกรรม แต่อย่าปล่อยให้เด็กพูดไม่ชัดอยู่เป็นเวลานาน

1.4 สื่อการสอน ในการสอนโดยวิธีธรรมชาตินั้น นอกจากจะให้เด็กได้สนทนากันอย่างอิสระแล้ว ครูมีส่วนในการกำหนดบทเรียนที่จะใช้สนทนากัน โดยอาศัยสื่อการสอนเข้าช่วย เช่น ภาพชุดสัตว์ เทปบันทึกเสียงสัตว์

2. วิธีสอนแบบแลกภาษา หมายถึง วิธีสอนที่ให้เด็กซึ่งใช้ภาษาไทยกับเด็กที่ใช้ภาษาอื่นเป็นภาษาแม่ต่างเรียนภาษาของกันและกัน

3. วิธีสอนแบบเล่นปนเรียน วิธีสอนแบบเล่นปนเรียนที่ใช้กับการสอนภาษาที่สองให้แก่เด็ก ได้แก่ การทายชื่อสัตว์จากภาพ การทายชื่อสัตว์จากเสียง เกมกระชิบ เป็นต้น

4. นิทาน เด็ก ๆ ชอบฟังนิทานแต่ นิทานสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจะต้องเป็นนิทานสั้น ๆ ใช้คำง่าย ๆ เมื่อเล่าจบก็มีการทวนคำหรือประเมินทุกครั้ง หลีกเลี่ยงการใช้คำที่เป็นนามธรรม

5. การเล่าข่าวและเหตุการณ์ โดยให้เล่าเหตุการณ์สั้น ๆ หรือครุถามเรื่องใกล้ตัวเด็ก

6. วิธีสอน โดยใช้หุ่นเชิดหรือหนังตะลุงเป็นสื่อการสอน เด็กชอบมากโดยเฉพาะเด็กที่อายุไม่กล้าพูด ถ้าได้พูดผ่านหุ่นหรือหนังตะลุงเด็กอาจจะพูดได้ เพราะเด็กในวัยนี้ไม่ชอบความสมจริง ชอบสิ่งสมมุติ เด็กจะถือว่าตนไม่ได้พูด (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี, 2534) จึงสังเกตได้ว่าเทคนิคหรือวิธีการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนัก ครูจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นสัมพันธ์กันทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รวมทั้งนำความรู้ ทักษะ เจตคติ ไปใช้ให้ได้รับผลสำเร็จในชีวิตด้วย (สุปรียา มาลากาญจน์, 2523)

5. อาคารสถานที่

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน เช่น ไปทัศนศึกษา การจัดห้องแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ครูภาษาไทยควรคำนึง เพราะบรรยากาศการจัดห้องเรียนหรือการเรียนนอกสถานที่ที่ตั้น มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างมาก (สิทธิ์ จุลชาติ, 2533) โดยสิ่งที่ควรคำนึงในการจัดสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนการสอนที่ตั้น ได้แก่ มีป้ายชั้นป้ายชื่อครู นักเรียน มีสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความสะอาดของห้องเรียน จำนวนโต๊ะ เก้าอี้ มีจำนวนเพียงพอ ป้ายนิเทศ มุมประสบการณ์ต่าง ๆ มุมแสดงผลงานนักเรียน มุมสนทนาหรือมุมหนังสือ มุมอนามัย ภาพและอุปกรณ์ประดับตกแต่ง การจัด แสง สี เสียงรบกวน ความทันสมัย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดห้องเรียน ระบบข้อมูลเหมาะสม เช่น มีสถิติการมาเรียน เป็นต้น

ระบบการใช้สื่อการเรียนการสอน

การใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่ง ในกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีหลายประการดัง ได้กล่าวแล้วและแต่ละประเภทก็มีคุณสมบัติ ประโยชน์ และความเหมาะสมต่อแต่ละเนื้อหาวิชาแตกต่างกันออกไป

ตามแนวคิดและทฤษฎีการใช้สื่อการสอนจะพอที่จะสรุป และแบ่งระบบการใช้ สื่อการสอน ได้ดังนี้

1. การเลือกสื่อการสอน
2. การเตรียมการใช้สื่อการสอน
3. การใช้สื่อการสอน
4. การจัดเก็บสื่อการสอน
5. การประเมินสื่อการสอน

1. การเลือกสื่อการสอน

การเลือกถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือล้มเหลวใน การใช้สื่อ เพราะถ้าเลือกสื่อได้เหมาะสมแล้วการปฏิบัติในขั้นต่อไปจะไม่เกิดผล แม้ว่า สื่อการสอนนั้นจะดีเพียงใดก็ตาม การเลือกสื่อการสอนขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน ซึ่งจะต้อง พิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบ ดังพอจะมีข้อสรุปในการเลือกสื่อดังนี้

- 1.1 เลือกสื่อการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา (สปรช., 2534 ; James Brown and others, 1972 ; Wittich, 1962) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตรงตามจุดมุ่งหมายที่ครูต้องการ (สุรชัย ลิกขานันท์, 2528) ซึ่งสามารถจำแนกจุดมุ่งหมายการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ พุทธินิสัย จิตนิสัย และ ทักษะนิสัย

1.1.1 **พุทธิสัย (Cognitive Domain)** จุดมุ่งหมายลักษณะนี้ เน้นความรู้ ความสามารถด้านสติปัญญา ส่วนสำคัญ คือ ความรู้ ความจำ และการระลึกได้ พุทธิสัยจำแนกออกได้เป็น 6 ชั้น ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) การนำไปใช้ (Apprication) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมิน (Evaluation)

ความสำคัญของการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ด้าน พุทธิสัย เป็นการกำหนดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้านเนื้อหาความรู้ในเชิงทฤษฎี การกำหนด สื่อการสอนนี้ใช้ ในแนวพุทธิสัยจึงมุ่งเน้นเพื่อขยายข้อมูลให้ได้ชัดเจน ได้แก่ สื่อประเภท แผนภูมิ แผนสถิติ แผนภาพ วัสดุประเภทเครื่องฉาย เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ พวกรายการต่างๆ เช่น รายการโทรทัศน์ หรือรายการแสดงการสร้างเรื่อง หรือสมมติ เหตุการณ์ประกอบ และ การสร้างสถานการณ์จำลอง (สันทน์ ปัทมาคม, ม.ป.ป.)

1.1.2 **จิตพิสัย (Affective Domain)** เน้นพฤติกรรมด้านอารมณ์ เจตคติและค่านิยมของผู้เรียน แบ่งเป็น 5 ชั้น คือ ความใส่ใจหรือการรับ (Attending หรือ Receiving) การตอบสนอง (Responding) การสร้างค่านิยม (Valuing) การรวบรวม (Organization) และการเกิดคุณลักษณะตามค่านิยม (Characterization of Value หรือ Value Complex) (Kratwohl and others, 1969)

ลักษณะของวัตถุประสงค์เชิงเจตคตินั้น เป็นการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ดังนั้นการทำให้ผู้เรียน ได้ตระหนักและเห็นคุณค่า จำเป็นต้องมีตัวอย่างข้อมูลที่ เป็นจริงประกอบการใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้ตั้งแต่ประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ก็จะทำให้แนวคิดที่เข้าใจง่าย เป็นรูปธรรมมากและถ้าไม่สามารถจัดประสบการณ์ตรงได้ ให้พยายามใช้ประสบการณ์รอง (Representative Experiecnc) เข้าช่วยก็จะได้ผลดี เหมือนกัน (นิรมล แสงศรี, 2536)

1.1.3 **ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)** เน้นพฤติกรรม ด้านกล้ามเนื้อของผู้เรียน ด้านทักษะ เช่น การเคลื่อนไหว การลงมือปฏิบัติงาน แบ่งเป็น

6 ชั้น คือ การรับรู้ (Perception) การสร้างความพร้อม (Set) การตอบสนองตามที่ ถูกชี้แนะ (Guided Response) การทำเป็นนิสัย (Mechanism) การตอบสนอง หลายรูปแบบ (Complex Overt Response ; Behavior is Skilled, Smooth, Efficient, with minimum time and effort) การปรับพฤติกรรมให้เหมาะกับ สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (Adapting and Originating) (Simpson, 1971)

วัตถุประสงค์เชิงทักษะนิสัยเป็นการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะประเภทต่าง ๆ สื่อการสอนที่ใช้จึงเป็นสื่อเพื่อปฏิบัติที่ประกอบด้วย ขั้นตอนและวัสดุต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกัน (นิรมล แสงศรี, 2536)

1.2 เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน การพิจารณาเลือกสื่อให้เหมาะสม กับผู้เรียนนั้นสามารถแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้ (สปช., 2534; Heinich, and others, 1989)

1.2.1 ลักษณะทั่วไปของผู้เรียน เช่น อายุ เพศ ระดับความรู้หรือ ระดับชั้น สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ฯลฯ

1.2.2 ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งสามารถ พิจารณาในสิ่งต่อไปนี้

- ทักษะที่มีมาก่อน (prerequisite skills)
- ทักษะเป้าหมาย (target skills)
- ทักษะในการเรียน (study skills) เช่น ทางด้านภาษา การอ่านการเขียน ฯลฯ

1.2.3 ทศคติ (attitude)

1.3 เลือกสื่อการสอนที่ท่าง่าย สื่อความหมายได้ดี ใช้ประโยชน์ได้คุ้ม สามารถจัดทำเองได้ (สปช., 2531) ราคาไม่แพง (James Brown and Other, 1972) ท่าง่ายในท้องถิ่น นำมาใช้ได้สะดวกและเก็บรักษาง่าย (วิรุฬ ลิลาพฤกษ์, 2531)

1.4 ประสิทธิภาพของสื่อการสอน หากพิจารณาสื่อการสอนตามแต่ละชนิดของสื่อ อาจได้แนวทางพื้นฐานเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อการสอนในแต่ละชนิดนั้น ๆ ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และเลือกกำหนดสื่อการสอนที่จะผลิตขึ้น ใช้ประกอบการเรียนการสอนอย่างมีคุณค่า มีความสอดคล้องเหมาะสมและตรงกับความต้องการของครูผู้สอน ได้ดังตารางที่นำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงระดับคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ (William H. Allen, 1967)

คุณค่า	ประเภทของสื่อ						
	ของจริง การ สาธิต	การใช้ คำพูด	สิ่งพิมพ์	รูปภาพ	ภาพ ยนตร์	ภาพ ประกอบ เสียง	เครื่อง ช่วย สอน
1. ทำหน้าที่เป็นตัวเร้า	ด	จ	จ	ด	ด	ด	ด
2. เร้าความสนใจไปสู่ การทำกิจกรรม	ป	ด	ด	จ	ด	ด	ด
3. ช่วยให้นักเรียนเกิด พฤติกรรมที่คาดหวัง	ด	ด	ด	จ	ป	ด	ด
4. นักเรียนตอบสนองได้	ป	ด	ป	จ	จ	จ	ด
5. กระตุ้นให้ใช้ความคิด	ป	ด	ด	จ	ด	ด	ด
6. ช่วยให้เกิดการถ่ายโอน	ป	ป	ป	ป	ด	ด	ป
7. ประเมินได้ว่านักเรียน เรียนรู้อะไรบ้าง	จ	ด	ด	จ	จ	จ	ด
8. ทราบข้อมูลย้อนกลับ	ป	ด	ด	จ	จ	จ	ด

สัญลักษณ์ ด-ดี ป-ปานกลาง จ-มีข้อจำกัด

ตารางที่ 3 แสดงระดับคุณค่าประสิทธิภาพของสื่อการสอนในฐานะตัวนำที่จะช่วยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ (William H. Allen, 1967)

ชนิดของสื่อ	แบบของการเรียนรู้ในวัตถุประสงค์ของการสอน					
	ข้อเท็จจริง	ลักษณะ ที่เห็น	มโนทัศน์ หลักการ	กรรมวิธี ขั้นตอน	ทักษะ	ทัศนคติ
1. ภาพนิ่ง	ป	ส	ป	ป	ด	ด
2. ภาพยนตร์	ป	ส	ส	ส	ป	ป
3. โทรทัศน์	ป	ป	ส	ป	ด	ป
4. วัสดุ 3 มิติ	ป	ส	ด	ด	ด	ด
5. เครื่องเสียง	ป	ด	ด	ป	ด	ป
6. บทเรียนโปรแกรม	ป	ป	ป	ส	ด	ป
7. การสาธิต	ด	ป	ด	ส	ป	ป
8. สิ่งพิมพ์	ป	ด	ป	ป	ด	ป
9. การบรรยาย	ป	ด	ป	ป	ด	ป

สัญลักษณ์ ส-ประสิทธิภาพสูงสุด ป-ประสิทธิภาพปานกลาง ด-ประสิทธิภาพต่ำ

จากตารางแสดงให้เห็นได้ว่า สื่อการสอนแต่ละชนิด แต่ละประเภทมีข้อจำกัด และคุณค่าแตกต่างกัน แต่ละชนิดมีประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน จึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการเลือกสื่อการสอนนั้นมาประกอบการสอน เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. การเตรียมการใช้สื่อการสอน

การเตรียมการใช้สื่อการสอน เป็นการวางแผนการใช้สื่อการสอนเป็นขั้นตอน ในช่วงท้ายของการเตรียมการสอนและเป็นขั้นตอนสำคัญในการใช้สื่อการสอน เป็นการสร้างความพร้อมให้กับครู ผู้เรียน สื่อการสอน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกหรือปัจจัยอื่น ๆ เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

2.1 การเตรียมพร้อมของตัวครู ตัวครูเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการใช้สื่อการสอน เพราะครูเป็นผู้เลือกจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ครูควรจะมีการเตรียมตัวในด้านต่อไปนี้

2.1.1 ศึกษาบทเรียนครูจะต้องศึกษาบทเรียนจากคู่มือครู และแผนการสอนดูว่าบทเรียนนั้น ๆ มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายอย่างไร

2.1.2 เตรียมการสอน กำหนดชนิดและเวลาของการใช้สื่อการสอน

2.1.3 จัดหาสื่อการสอน ถ้าต้องการมีการผลิต ผู้ผลิตจะต้องศึกษาถึงวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการผลิต เพื่อช่วยให้สามารถผลิตสื่อการสอนได้ตรงตามความต้องการ

2.1.4 ศึกษารายละเอียดจากคู่มือของสื่อการเรียนการสอน (ถ้ามี)

2.1.5 จัดเตรียมสื่อการสอนอื่น ๆ และวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ร่วมกับสื่อการเรียนนั้น

2.1.6 ทดลองใช้ เช่น ลองฟัง ลองฉายดูก่อนที่จะมีการใช้จริงในห้องเรียน

2.2 การเตรียมตัวผู้เรียน การเตรียมตัวผู้เรียนเป็นการสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนก่อนที่ จะมีการใช้สื่อการสอน ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

- 2.2.1 การใช้สื่อการสอนบางอย่าง ครูและนักเรียนควร กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนพร้อมกัน
- 2.2.2 ช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้จากสื่อการสอน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในสื่อที่ครูนำมาใช้ประกอบในกิจกรรม สัมพันธ์สิ่งที่จะเรียนรู้ใหม่ให้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียน ให้ความรู้พื้นฐาน
- 2.2.3 เตรียมผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนให้มากที่สุด

2.3 การเตรียมสื่อการสอน การเตรียมสื่อการสอนเป็นการเตรียมพร้อม ทั้งด้านสื่อการสอนวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนห้องเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่มี ส่วนต่อการเรียนการสอนก่อนที่จะลงมือใช้สื่อ มีแนวทางที่ควรปฏิบัติดังนี้

- 2.3.1 ตรวจสอบสื่อการสอนว่าตรงกับจุดมุ่งหมายของ การเรียนการสอนหรือไม่ โดยการทดลองใช้หรือฉายดูก่อน เป็นต้น
- 2.3.2 จัดลำดับของสื่อให้เหมาะสมถูกต้องหรือทำการทดลอง ติดตั้งเข้าที่ เพื่อความสะดวกเมื่อลงมือใช้
- 2.3.3 จับเวลาการทดลองใช้สื่อเพื่อประมาณเวลาการใช้สื่อ กับการเรียนการสอนให้เหมาะสมเมื่อปฏิบัติจริง
- 2.3.4 ในกรณีที่จะใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ เช่น เครื่องเสียง เครื่องฉายต่าง ๆ ควรตรวจสอบและเตรียมเครื่องมือเหล่านั้น ให้อยู่ ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ทันที
- 2.3.5 จัดบันทึกหัวข้อสำคัญจากสื่อ เพื่อจะใช้อธิบาย เพิ่มเติมให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น
- 2.3.6 เตรียมอุปกรณ์และวัสดุต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ร่วมกับการใช้สื่อไว้ให้พร้อม เช่น ขาดังแผนภูมิ สายไฟฟ้า หลอดอะไหล่ เป็นต้น

2.4 การเตรียมการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนลงมือปฏิบัติการ หากเตรียมไว้อย่างดี ก็เปรียบ

เสมือนว่าการปฏิบัติงานนั้นสำเร็จลงไปแล้วเกินกว่าครึ่ง ในทำนองเดียวกัน หากต้องการให้การใช้สื่อการสอนมีประสิทธิภาพก็ต้องเตรียมการให้พร้อมในทุกด้าน ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือการเตรียมการในด้านห้องเรียนและอุปกรณ์ ควรเตรียมพร้อมในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.4.1 จัดเก้าอี้ให้เพียงพอ

2.4.2 ตรวจสอบระบบแสงสว่าง และการถ่ายเทอากาศ
ภายในห้องเรียน ถ้าห้องเรียนเป็นห้องฉายควรเป็นห้องที่สามารถควบคุมแสงสว่างได้ มีแสงสว่างสำหรับการจัดบันทึก แต่ไม่รบกวนภาพที่ฉายบนจอ มีการถ่ายเทอากาศดี

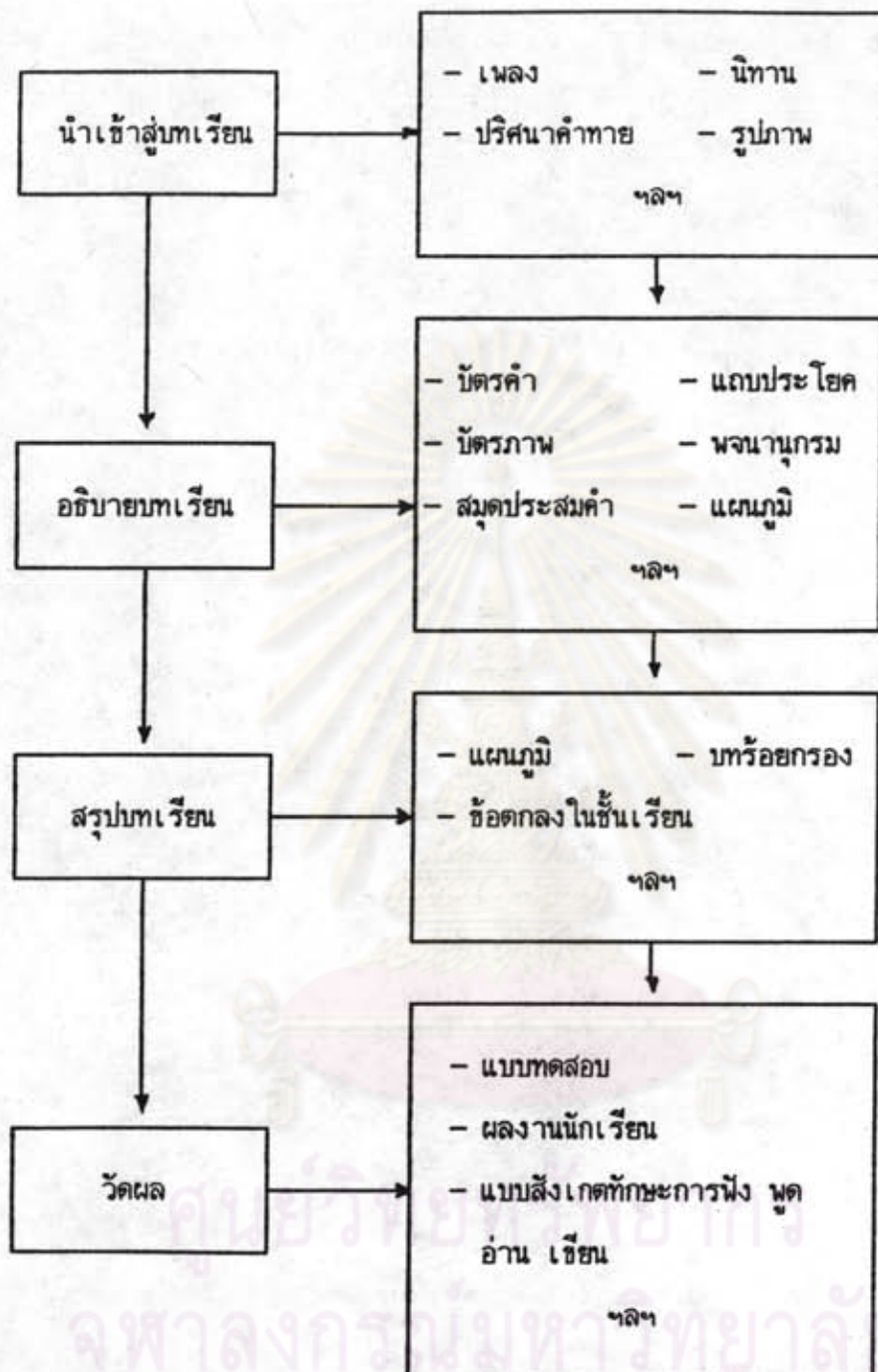
2.4.3 จัดสิ่งรบกวนภายนอก ที่จะเบนความสนใจของผู้เรียน ให้หันเหไปทางอื่น

2.4.4 หากสื่อการสอนนั้นเป็นเกมหรือการจัดสถานการณ์จำลองในห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ในห้องเรียน ควรจะโยกย้ายง่าย หรือจัดรูปแบบใหม่ได้โดยไม่ยากนัก

3. การใช้สื่อการสอน

การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมจะเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ แต่การใช้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะใช้สื่อชิ้นเมื่อใด เท่าไรหรืออย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาที่สอน เพราะไม่มีสื่อการสอนใดที่จะสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทุกเรื่อง ทุกสถานการณ์ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2533) นอกจากนั้นยังขึ้นกับพื้นฐาน และ ความเข้าใจถูกต้องของผู้เรียน รวมทั้งคุณประโยชน์ของตัวสื่อเอง ผู้ใช้จะต้องตัดสินใจถึงความเหมาะสมในการใช้เอง การใช้สื่อการสอนที่ไม่เหมาะสมหรือกรณีที่ต้องใช้ ก็อาจเป็นความพยายามที่สูญเปล่า

ในกลุ่มทักษะภาษาไทยครูสามารถนำสื่อการสอนมาใช้ประกอบได้ทุกชั้นตอนตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายบทเรียน สรุปบทเรียนและการวัดผล (หน่วยศึกษานิเทศก์ สปช., 2534) ดังแสดงได้ด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

การใช้สื่อการสอนชั้นนี้เป็นชั้นที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการสอน เป็นชั้น-
สำคัญที่ผู้สอนไม่ควรพลาด ในการใช้หรือนำเสนอสื่อการสอนนั้น มีหลักที่ควรยึด เป็นแนว-
ปฏิบัติดังนี้

3.1 การใช้สื่อการสอนตามแผนที่วางไว้โดยปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีการ และเวลาที่กำหนด เช่น มีการสร้างความพร้อมให้กับนักเรียนก่อน โดยอาจมีสื่อ กิจกรรม นำเข้าสู่บทเรียน หรือมีการกล่าวนำกระตุ้นความสนใจของนักเรียน เช่น การกล่าวถึง จุดมุ่งหมาย สิ่งที่น่าสนใจหรือประเด็นสำคัญ ๆ ที่ควรจะได้จากสื่อชิ้นนั้น

โดยการเสนอสื่อการสอนนั้นต้องให้เหมาะสมตามลำดับขั้นของแผนการสอน และควรเสนอเมื่อถึงเวลาตามลำดับ ตามที่วางแผนไว้จนครบทุกขั้น สื่อบางชนิด เช่น ประเภทภาพ อาจใช้เทคนิคการปิดบังเข้าช่วยในการนำเสนอ ถ้ายังไม่ถึงเวลาใช้ควรปิด หรือเก็บไว้ก่อน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น

3.2 จัดสภาพการใช้สื่อการสอนให้ดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งได้เป็น

3.2.1 ในขณะที่ใช้สื่อการสอนทุกครั้ง ควรพยายามสังเกต และสำรวจข้อบกพร่องของสื่อและผู้ใช้ด้วยเสมอ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปปรับปรุง ให้ดีขึ้น ในโอกาสต่อไป

3.2.2 ควรกำหนดให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนและ เปิดโอกาสให้มีการตอบสนองเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผู้เรียนจะมีการตอบสนองหรือไม่และมากน้อย เพียงไรขึ้นอยู่กับสื่อที่นำมาใช้และเมื่อผู้เรียนมีการตอบสนองแล้วผู้สอนควรให้ผลย้อนกลับทันที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องหรือไม่ การเรียนการสอนโดยให้ทำแบบฝึกหัด การตอบคำถาม การอภิปราย หรือการใช้บทเรียน แบบโปรแกรมจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการตอบสนอง และได้รับการเสริมแรง ระหว่างการเรียนได้เป็นอย่างดี

3.2.3 อุปกรณ์หรือสื่อการสอนใดที่ใช้แล้ว ควรเก็บทันที ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรตั้งแสดงไว้ เพราะอาจทำให้มีจุดสนใจมากเกินไป ทำให้ผู้เรียน เบื่อความสนใจ ไปอยู่กับสื่อที่ใช้แล้ว แต่ยังคงตั้งแสดงอยู่หน้าชั้นเรียน (สพช., 2534; กิดานันท์ มลิทอง, 2536)

สื่อต่าง ๆ จะมีคุณค่าหรือประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการใช้ของครูเป็นสำคัญ ถ้าผู้สอนไม่รู้จักใช้ หรือใช้ไม่เหมาะสมแล้ว นอกจากสื่อเหล่านั้นจะไม่ให้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแล้ว ยังอาจทำให้บทเรียนนั้นยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้นและอาจทำให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดีได้

4. การเก็บรักษาสื่อการสอน

การเก็บรักษาสื่อการสอนนั้น เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการเก็บรักษาสื่อการสอนอย่างเป็นระบบมีระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมจะอำนวยความสะดวกดังต่อไปนี้ ทำให้มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน คัดค้านกับการลงทุนลงแรงผลิตหรือจัดซื้อจัดหามา ช่วยให้สะดวก รวดเร็วในการนำออกมาใช้ ไม่ต้องเสียเวลาค้นหาค้นหา ช่วยให้เกิดติดตามตรวจตราได้ตลอดเวลา สื่อการสอนรายการนั้น ๆ ยังอยู่หรือไม่ และยังมีสภาพที่ยังใช้การได้ดีเพียงไร และช่วยให้สถานที่เก็บรักษาสื่อมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาติดต่อหรือผู้มาใช้บริการอีกด้วย (สพช., 2531)

วิธีการจัดเก็บสื่อการสอนโดยทั่วไปนั้น ต้องคำนึงถึงชนิดลักษณะ ขนาด และปริมาณของสื่อการสอนที่มีอยู่และจะมีเพิ่มขึ้นในโอกาสต่อไป ซึ่งจะช่วยให้อาจจัดเตรียมสถานที่เก็บ เตรียมตู้ หิ้ง หรือลิ้นชักที่เหมาะสมแก่การเก็บรักษาได้เป็นอย่างดีต่อไป ซึ่งมีข้อเสนอเพื่อพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

4.1 จัดระบบการใช้สถานที่ให้เหมาะสมโดยยึดคติ "ประโยชน์สูง ประหยัดสุด" กล่าวคือ ใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้โดยประหยัดงบประมาณได้มากที่สุด

4.2 สภาพการเก็บรักษาสื่อการสอน ควรจัดหาสถานที่ที่ปลอดภัยจากความชื้น ปลอดแมลง หนู และควรเป็นที่ที่มีอุณหภูมิพอเหมาะ ไม่ร้อนจนเกินไปเพราะสื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ จะมีอายุการใช้งานนานขึ้น ถ้าเก็บรักษาในที่ที่มีอุณหภูมิเย็น

4.3 จัดเก็บหมวดหมู่ โดยทำหลักฐานในการเก็บ เริ่มจากการลงทะเบียนวัสดุ ครุภัณฑ์ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี การลงทะเบียนสื่อ การจัดทำบัตรรายการ

การทำเลขเรียกชื่อแล้วนำสื่อเข้าเก็บในที่เก็บ โดยสื่อที่อยู่ด้วยกันจะต้องเป็นประเภทหรือชนิดเดียวกัน และแยกให้เป็นสัดส่วน

4.4 จัดเรียงสื่อทุกชั้นหรือกล่องของแต่ละประเภทในแต่ละหมวด ให้เป็นไปตามลำดับเลขเรียกสื่อในประเภทนั้น ๆ

4.5 หมายเลขทะเบียนหรือเลขเรียกสื่อ ควรติดไว้ที่ตัวสื่อในตำแหน่งที่มองเห็นง่าย ถ้าสื่ออยู่ในกล่องก็ควรติดหมายเลขทะเบียนไว้ด้านนอกให้มองเห็นได้ชัดเจน

4.6 สื่อเป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์การผลิตที่เป็นเครื่องเหล็ก ควรเก็บไว้ในที่แห้ง ปลอดภัย ควรชะโลมน้ำมันอยู่เสมอ อาจทำตุ้ตะแกรงแขวนติดข้างห้องไว้ก็จะดีขึ้น

4.7 สื่อที่เป็นวัสดุ ก็ควรมีวิธีเก็บรักษาที่เหมาะสม เช่น วัสดุที่เป็นน้ำ และเป็นผง ควรบรรจุไว้ในขวดแล้วปิดฝาให้แน่น วัสดุที่เป็นแผ่นควรวางซ้อนหรือตั้งไว้ วัสดุที่เนิกแล้วอาจจะวางเรียงกัน หรือม้วนแขวนไว้ เป็นต้น

ดังนั้นปัจจัยหลักที่สำคัญของการจัดเก็บสื่อการสอนจึงอยู่ที่การจัดเก็บให้เหมาะสม และเมื่อมีการจัดเก็บแล้วก็ควรตรวจตรา บำรุงรักษาให้สื่อคงอยู่ในสภาพเดิม หรือหากสื่อชำรุดก็ควรมีการซ่อมแซม เพื่อให้สื่อเหล่านั้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้งหนึ่ง

5. การประเมินการใช้สื่อการสอน

ในระหว่างการใช้หรือภายหลังการใช้สื่อการสอนทุกครั้ง ผู้สอนและผู้เรียนควรร่วมกันประเมินผลการใช้เพื่อหาข้อบกพร่องสำหรับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การใช้ในโอกาสต่อไปดีขึ้นรวมทั้งเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าผู้เรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้น

เมื่อเรานำสื่อการสอนมาใช้ประกอบการสอนไม่ว่าจะเป็นชั้นใดของการสอนก็ตาม ควรจะได้มีการติดตามประเมินการใช้สื่อการสอน เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งต่อไป

5.1 จุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินการใช้สื่อการสอน

5.1.1 ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของการสอนเนื้อหา นั้น ๆ มากน้อยเพียงใด

5.1.2 ผู้เรียนควรจะได้มีโอกาสขยายความรู้ให้กว้างขวางออกไปอีกได้อย่างไร

การประเมินการใช้สื่อการสอน นอกจากจะช่วยให้ครูทราบข้อมูลทั้งสองประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังช่วยให้ นักเรียนเกิดความตั้งใจและสนใจบทเรียนอยู่ตลอดเวลาด้วย เนื่องจากการมีการติดตามผล จะเป็นแรงกระตุ้นอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นขึ้นได้

5.2 การประเมินสื่อการสอนสามารถกระทำตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1 ประเมินการวางแผนการใช้สื่อ เป็นการประเมินเพื่อดูว่า ได้ใช้สื่อไปตามที่วางแผนไว้หรือไม่ หรือเป็นไปตามหลักการทฤษฎีได้จริง จึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงในการวางแผนครั้งต่อไป

5.2.2 ประเมินกระบวนการใช้สื่อ เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง มีสาเหตุมาจากอะไรและมีการเตรียมการป้องกันไว้หรือไม่

5.2.3 ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อ เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยตรงว่าเมื่อเรียนแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ และผลที่ได้นั้นเป็นไปตามเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์ (กิตานันท์ มลิทอง, 2536)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมการสอนครูสอนภาษาไทยในโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ประถมศึกษา 2521 ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนในด้านที่เกี่ยวกับการกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้ร่วมกิจกรรม หรือเล่นเกมเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินมากกว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางอาชีพกิริยา และการวางท่าทางในการฝึกทักษะต่าง ๆ และพฤติกรรมการสอนในด้านที่เกี่ยวกับการกระตุ้นให้นักเรียนพูดตอบ แสดงความคิดเห็น และอธิบายปัญหาหรือตอบคำถามมากกว่าพฤติกรรมด้านอื่น ๆ (เดือนเพ็ญ ฤกษ์อร่าม, 2533) ซึ่งต่างจากพฤติกรรมภาษาไทยของครูจังหวัดสุรินทร์ ในโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร 2525 พฤติกรรมการใช้วิธีการสอนที่ครูใช้มากที่สุด คือ การบอก อธิบาย หรือบรรยาย รองลงมา คือ การสนทนา ซักถาม อภิปรายหรือแสดงความคิดเห็น ส่วนพฤติกรรมการใช้เทคนิคการสอนที่ครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ปฏิบัติมากที่สุด คือ ครูบอก อธิบาย หรือบรรยาย รายละเอียดก่อนแล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ รองลงมาคือ ครูใช้สำนวนภาษาไทยในการเล่าเรื่อง นิทาน หรือประสบการณ์ สำหรับพฤติกรรมการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การนำเข้าสู่บทเรียน รองลงมาคือ การสอนเนื้อหา ของบทเรียน กิจกรรมชั้นการนำไปใช้ครูให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งของครู และครูเป็นผู้บอกคำตอบ หรือแก้ปัญหาให้นักเรียน ส่วนพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ ครูให้นักเรียนสนทนา รองลงมาคือ ครูให้นักเรียนอ่านออกเสียง ครูให้นักเรียนเขียนตามคำบอก และให้นักเรียนฟังตามคำสั่งเพื่อปฏิบัติตาม (ทองสุข รวยสูงเนิน, 2526)

นอกจากนี้ยังมีพบว่า ครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 รับรู้พฤติกรรมด้านวิชาการของตนโดยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และพฤติกรรมด้านเทคนิคการสอน พฤติกรรมด้านคุณธรรม พฤติกรรมด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์มีการรับรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับมาก (การันย์ เอ่งพานิช, 2528) ซึ่งคล้ายกับพฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยนาทพบว่า พฤติกรรมการสอนของครูเหล่านี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการควบคุมชั้นและสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ด้านการวัดและ

ประเมินผล ด้านวิธีการสอนที่ครูใช้ ด้านการเตรียมการสอน และด้านการใช้อุปกรณ์การสอน โดยในการใช้อุปกรณ์การสอนนั้นพบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร และอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนแตกต่างกัน (สุทัศน์ แดงทอง, 2528)

ส่วนพฤติกรรมที่เกี่ยวกับเทคนิคการสอนของครูดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี สิ่งที่ครูดีเด่นปฏิบัติทุกครั้งที่ทำการสอนคือ เตรียมการสอนด้วยการทำคู่มือการสอนหรือบันทึกการสอน จัดหาและจัดเตรียมสื่อการสอน เตรียมห้องเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์ เตรียมเครื่องมือวัดผลและเกณฑ์การประเมินผล ทดสอบความก้าวหน้าของนักเรียนหลังเรียนจบบทเรียนแต่ละเรื่อง ตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งให้คำแนะนำช่วยเหลือ และจัดทำหลักฐานการวัดและการประเมินผล ส่วนรายการพฤติกรรมที่ครูดีเด่นปฏิบัติน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับของพฤติกรรมที่ปฏิบัติดังนี้ ให้นักเรียนประเมินผลงานและผลการเรียนของตนเอง ให้นักเรียนจับบันทึกความรู้จากกระดานหรือตามคำบอก และให้นักเรียนออกไปสำรวจ สิ่งเกิดสภาพต่าง ๆ นอกห้องเรียนเพื่อการเรียนรู้ (ชะโนะ สงวนทรัพย์, 2529) ส่วนการใช้สื่อการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของครูวิทยาศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษาชั้นพบว่า ครูวิทยาศาสตร์ดีเด่นส่วนใหญ่เลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน เป็นสื่อที่หาง่าย ราคาถูก เตรียมสื่อการสอนล่วงหน้า โดยจะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านวารสารทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ ครูวิทยาศาสตร์ดีเด่นส่วนใหญ่ใช้สื่อการสอนประเภทของจริงมาก ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความสนใจ หลังใช้สื่อการสอนเสร็จจะมีการจัดเก็บสื่อการสอนนั้น ครูวิทยาศาสตร์ดีเด่นส่วนใหญ่มีการประเมินการใช้สื่อการสอนจากประสิทธิภาพการเรียนรู้ และคุณภาพของสื่อ โดยการซักถามนักเรียน (นิรมล แสงศรี, 2536)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ สื่อการเรียนการสอน โดยครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นมีความคิดเห็นว่า ครูโรงเรียนในเมืองและในถิ่นกันดารเห็นว่า โรงเรียนไม่ได้จัดแบ่งเวลาให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้ครูโรงเรียนนอกเมืองมีความคิดเห็นว่า ครูขาด

ทักษะในการผลิตสื่อการเรียนการสอน เป็นอันดับ 1 และสื่อการสอนที่มีขายนั้นมีราคาแพง โรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอ ครูจึงไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์มาใช้ได้ จึงอาจมีผลทำให้นักเรียนไม่เข้าใจในเนื้อหาจึงอาจส่งผลกระทบต่อระดับผลสัมฤทธิ์ได้ (ไพโรจน์ สุขวงศ์วิวัฒน์, 2525) ทั้งนี้กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับสูงคือ การเขียนจดหมายที่ใช้คำขึ้นต้นว่า "กราบเท้า.." การฝึกกล่าวทหรือเขียนคำอวยพรในโอกาสต่าง ๆ ที่ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย การให้นักเรียนเข้าใจว่าโลกเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิง การฝึกให้นักเรียนทำความเคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่โดยการไหว้ กิจกรรมเข้าจังหวะที่มีการจับคู่เต้นรำนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง การร้องเพลงที่เกี่ยวกับความเชื่อของวัฒนธรรมอื่น เช่น "เออระเหยลอมมา ยกมือวันทาสึงศักดิ์สิทธิ์ ไหว้พระคุณพระศรีรัตนตรัย และเทพไทอัมเมฤทธิ์" เป็นต้น การรำที่มีท่ารำในลักษณะของการไหว้ อย่างเช่น การรำอธิษฐาน นักเรียนหญิงรำไทยโดยมีการแต่งตัวแบบท่มผ้าสะไบ มีลักษณะการท่มเฉพาะลำตัวและเปิดไหล่ด้านหนึ่ง ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การอ่านหนังสือเรียนที่กล่าวถึงการปฏิบัติของศาสนาอื่น การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาเรื่องกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสุนัข เช่น การเลี้ยงสุนัข การนำสุนัขมาทอด เป็นต้น การจัดนิทรรศการหรือภาพในหนังสือที่มีภาพเกี่ยวกับสุนัขวัดดู การให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการปั้นรูปคน การขับร้องเพลงที่ไม่ใช่ประเพณีของนักเรียน อย่างเช่น เพลงลอยกระทง การฝึกนั่งสมาธิ ซึ่งกิจกรรมในประเภทนี้ยังคงจัดให้นักเรียนได้ เพียงแต่ปรับปรุงบางส่วนของกิจกรรมหรือเนื้อหา นอกจากนี้ครูอธิบายเพิ่มเติมว่าการเรียนการสอนในส่วนนี้เป็นการเรียนการสอนตามบทเรียนเท่านั้น

และกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาเพียงเล็กน้อยคือ การเรียนการสอนที่กำหนดให้ใช้เฉพาะภาษาไทยอย่างเดียวโดยไม่ใช้ภาษาถิ่นเสริมเพื่อการสื่อความหมายทั้งของครูและนักเรียน การสอนหลักธรรมศาสนาอื่น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ครูควรมีการยืดหยุ่นบ้างตามความเหมาะสม (ไพศาล ไชยราบ, 2534)